

ปัญหาการปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักประกัน

PROBLEM OF PROVISIONAL RELEASE WITH SECURITY

การุณ ตั้งเจริญกิจสกุล

Karun Tungcharoenkitsakun

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : karunn94@gmail.com

Graduate student of Master of Laws Program in Criminal law,

Faculty of Law, Thammasat University : karunn94@gmail.com

Received : May 03, 2021

Revised : July 30, 2021

Accepted : August 19, 2021

บทคัดย่อ

หนึ่งในปัญหาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยที่เกิดขึ้นตลอดมาจนถึงปัจจุบันคือ ปัญหาการปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักประกัน บทความนี้จึงมุ่งศึกษา สาเหตุและปัญหาการปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักประกัน พร้อมทั้งแนวทางแก้ไข ตามปัญหาดังกล่าว โดยพิจารณาจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อบังคับประธานศาลฎีกา ฯ และคำแนะนำประธานศาลฎีกา จากการวิเคราะห์พบว่า ปัญหาการปล่อยชั่วคราวโดยเรียกหลักประกันก็ยังไม่หมดไป เพราะแม้ว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมทั้งบทบัญญัติกฎหมาย ข้อบังคับ รวมถึงการพยายามปรับเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ แล้ว แต่ศาลยังมีดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันอยู่เสมอ ซึ่งการพิจารณาหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวนั้นศาลยังอ้างอิงตามบัญญัติมาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีฐานะไม่สามารถนำหลักประกันมาวางต่อศาลเพื่อขอปล่อยชั่วคราวได้และทำให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นบทความนี้จึงเสนอให้จำกัดการใช้ดุลยพินิจของศาล โดยแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมาย “ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี จะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าที่จะถามค่าให้การ และจะรู้ว่าเป็นใคร และที่อยู่ที่ไหนเท่านั้น ทั้งนี้เจ้าพนักงานหรือศาลอาจกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวได้ เว้นแต่จะมีเหตุตาม มาตรา 108/1 (1)-(3)”

คำสำคัญ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา, การปล่อยชั่วคราว, หลักประกัน, ดุลยพินิจของศาล

ABSTRACT

Provisional release with security is one of the problems in criminal justice system. This article examines causes, problems and solutions involving provisional release with security referring to

criminal procedure law as well as regulations and suggestions from the President of the Supreme Court. Results were that problems remain with provisional release with security. Despite amendments to related laws, rules, and suggestions by the President of the Supreme Court, judges tend to rely on bail and security as financial conditions for release and preset security according to the Standard Guidelines for Bail Security of the Provisional Release of the Alleged Offender or the Accused. Impoverished defendants and alleged offenders cannot meet these conditions, leading to social inequality issues. This article suggests that judicial discretion should be limited by amending the provisional release law to read: “ In cases of criminal offenses punishable with maximum imprisonment not exceeding three years, an arrested person shall be kept in custody as far as the time when one’s plea will be asked, and one will be known as whom and where is one’s place only. Accordingly, the official or the court may stipulate the conditions for the provisional release unless there is a case that falls under Section 108/1 (1) - (3)”.

Keywords

Criminal juristic system, Provisional release, Security, Judicial discretion

บทนำ

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเมื่อบุคคลใดกระทำความผิดหรือถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดย่อมมีจุดประสงค์ที่จะนำตัวบุคคลนั้นมาลงโทษหากพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดจริง แต่ในระหว่างที่มีการดำเนินคดีตั้งแต่ขั้นก่อนฟ้องจนถึงคดีถึงที่สุดรัฐจะต้องมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อป้องกันความปลอดภัยของสังคมและความต้องการที่จะมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยการดำเนินคดีในชั้นต่าง ๆ จึงต้องมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเอาไว้ แต่เนื่องด้วยข้อสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยบริสุทธิ์จึงกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดจริงจะถือว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงไม่ได้และจะปฏิบัติกับผู้ต้องหาหรือจำเลยเช่นเดียวกับผู้ที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วว่ากระทำความผิดไม่ได้ ซึ่งหลักการดังกล่าวก็ได้ถูกยอมรับและเป็นบทบัญญัติในหลาย ๆ ประเทศและในระดับสากลก็ต่างให้การยอมรับรวมถึงตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ด้วย กฎหมายจึงวางหลักเกณฑ์มาตรการในการผ่อนคลายการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยจะได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างดำเนินคดีตั้งแต่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 106 ถึง มาตรา 119 ทวิ แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตามการปล่อยชั่วคราวหรือไม่นั้นมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาหลายประการซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในบทความนี้ จึงอาจสรุปได้ว่าการที่รัฐจะควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในอำนาจรัฐย่อมไม่สามารถกระทำได้ เพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จึงกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่หากรัฐมีความจำเป็นในการควบคุมตัวก็ย่อมควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ ถือได้ว่าต้องมีการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก และการควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐเป็นข้อยกเว้น

เมื่อการปล่อยชั่วคราวนั้นในทางกฎหมายมีความต้องการเพื่อเป็นมาตรการผ่อนคลายจากการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกควบคุมตัวโดยรัฐ และเป็นการคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่ในทางปฏิบัติกลับเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกล่าวคือ การปล่อยชั่วคราวนั้นทั้งบทบัญญัติกฎหมายในมาตรา 108 มาตรา 108/1 และมาตรา 110 ต่างมีบทบัญญัติที่กล่าวถึงเรื่องของหลักประกันที่ต้องนำมาพิจารณารวมกับการปล่อยชั่วคราวดังจะเห็นได้จาก การพิจารณาการปล่อยชั่วคราวและไม่ปล่อยชั่วคราวตาม มาตรา 108 และมาตรา 108/1 ต่างบัญญัติไว้ให้คำนึงถึงความน่าเชื่อถือของหลักประกันด้วย ยิ่งไปกว่านั้น ตามมาตรา 110 ยังให้อำนาจศาลใช้ดุลยพินิจในการเรียกหลักประกันได้อย่างอิสระว่า ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปีขึ้นไป การปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ได้ ส่วนในคดีอื่นซึ่งหมายถึงคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี การปล่อยชั่วคราวจะมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันหรือไม่ก็ได้ จะเห็นได้ทั้งสองกรณีศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราวที่จะเรียกให้มีหลักประกันหรือไม่ก็ได้ ซึ่งแน่นอนว่าในทางปฏิบัติในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี เป็นคดีที่มีความผิดร้ายแรงศาลมักมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน¹ ส่วนในกรณีของคดีที่มีอัตราโทษไม่เกิน 10 ปี เป็นคดีที่มีความผิดเล็กน้อยก็มีคำสั่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แม้ว่าในบทบัญญัติมาตราดังกล่าวเพียงแต่มีเจตนารมณ์ให้การปล่อยชั่วคราวมีประกันก็เพียงพอแล้ว และมีแก้ไขเพดานอัตราโทษมาหลายครั้งแล้วก็

¹ ธรรมนูญฯ ต้นตึกุล, ‘อิสรภาพราคาแพงสำหรับคนจน : การปล่อยชั่วคราวสภาพปัญหาและหนทางแก้ไข (ตอนที่ 1)’ (2557) 3 ตุลาคม 151, 153.

ตาม ดุลยพินิจของศาลก็ยังคงเดิม ส่วนหนึ่งก็มาจากแนวปฏิบัติเดิมที่ยังคงยึดติดและมีความเชื่อเกี่ยวกับหลักประกันว่า หากมีการวางหลักประกันแล้วจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่หลบหนี และจากแนวปฏิบัติเดิมที่มีการเรียกให้มีประกันและหลักประกันแทบทุกคดี² ซึ่งหากศาลมีคำสั่งแตกต่างออกไปไม่เป็นปกติตามแนวปฏิบัติทั่วไปอาจมีการร้องเรียนและถูกสอบสวนได้³

เมื่อศาลมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักประกันแล้วการพิจารณาหลักประกันก็ยังอ้างอิงตาม บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวซึ่งได้กำหนดอัตราการวางเงินประกันไว้ในแต่ละฐานความผิด โดยมีได้พิจารณาเงินประกันจากสถานะของผู้ต้องหาหรือจำเลยว่ามีฐานะเป็นเช่นไร หากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีฐานะที่จะนำหลักประกันวางต่อศาลตามที่ศาลพิจารณาจากบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราว ก็จะต้องถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจของรัฐเพียงแค่นี้ไม่มีหลักประกันมาวาง ยิ่งไปกว่านั้นบางกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องไปกู้เงินมาเพื่อนำเงินมาวางเป็นหลักประกันในศาล เช่นกรณีของนายชิตพงษ์ ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ต้องสงสัยเป็นผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์จึงถูกควบคุมตัวและเรียนหลักประกัน 200,000 บาท จึงต้องขายทรัพย์สินของตนทั้งหมดและต้องกู้เงินเพื่อมาประกันตัวและต่อสู้คดีต่อไป ความเสียหายเหล่านี้เป็นสิ่งที่คนที่ไม่มีความรู้ต้องแลกมาซึ่งอิสรภาพ

แม้ในปัจจุบันจะมีการรณรงค์โครงการเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวโดยการคุมครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ทั้งการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) มาใช้เพื่อเป็นเงื่อนไขและการควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลย และการตั้งกองทุนยุติธรรมเพื่อสนับสนุนเงินหรือค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งรวมถึงการใช้จ่ายเพื่อการขอปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย หรือแม้กระทั่งในบางศาลลดวางเงินประกัน 30% จากบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันในกรณีที่วางเงินประกันเป็นเงินสด ก็เป็นวิธีการสามารถช่วยเหลือได้ในระดับหนึ่งแต่ก็ยังไม่สามารถจัดการเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีหลักประกันมาประกันตัวแล้วจึงเกิดช่องว่างให้กับนักลงโทษเข้ามาประกอบอาชีพในกระบวนการยุติธรรมได้ก็คือ อาชีพนายประกัน หรือประกันภัยอิสรภาพ ที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถซื้อประกันภัยได้แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีฐานะก็ยอมซื้อประกันภัยได้ แต่ผู้ที่ไม่มีความรู้ยอมไม่สามารถซื้อประกันภัยเพื่ออิสรภาพของตนได้แม้จำนวนเบี้ยประกันจะมีราคาไม่แพงก็ตาม ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้นสังคมจึงเกิดวาทะกรรมหนึ่งขึ้นว่า “คุณมีไว้ซึ่งคนจน”

² เฟิ่งอ่าง น 151.

³ ธรรมนูญฯ ต้นตึกกุล, ‘อิสรภาพราคาแพงสำหรับคนจน : การปล่อยชั่วคราวสภาพปัญหาและหนทางแก้ไข (ตอนที่ 2)’ (2557) 3 ตุลาคม 168, 182.

1.แนวคิดเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว

จากคำกล่าวที่ว่า “การปล่อยคนทำความผิดสืบคนสู่เสรีภาพ ดีกว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์คนเดียว” เป็นคำกล่าวที่ตระหนักถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งหลักการดังกล่าวก็คือ หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) กล่าวคือ หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์นี้เป็นหลักการที่ได้รับความยอมรับและรับรองไว้ทั้งในกฎหมายสากลและกฎหมายภายในของนานาประเทศ เช่น ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ปฏิญญาสากลขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) เป็นต้น แม้กระทั่งในประเทศไทยก็ได้ยอมรับและได้นำมาทบทบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาเป็นเวลานาน ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นหลักการที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยบริสุทธิ์ จะถือว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้และจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนว่าเป็นผู้กระทำความผิดมิได้จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้นการที่จะสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดและปฏิบัติอย่างผู้กระทำความผิดจึงเป็นการสันนิษฐานที่ขัดกับหลักการดังกล่าว

การที่บุคคลใดตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็มุ่งที่จะนำผู้ต้องหามาพิสูจน์ว่ากระทำความผิดจริงหรือไม่ ในระหว่างที่มีการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นก่อนฟ้อง หลังฟ้อง จนก่อนที่จะมีคำพิพากษาถึงที่สุด รัฐมีความจำเป็นในที่ควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในอำนาจของรัฐในระหว่างพิจารณาคดีเพื่อให้การสอบสวนเป็นไปอย่างเรียบร้อย เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อประกันการบังคับโทษ⁴ ซึ่งอาจกล่าวโดยรวมได้ว่าหากไม่มีการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วการดำเนินคดี การพิจารณาคดี หรือการพิพากษาจะไม่อาจดำเนินการได้ การควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อการดำเนินคดีนี้ก็ย่อมมีความจำเป็นที่ว่าหากผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความเสี่ยงที่จะหลบหนี ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือไปก่อภัยอันตรายประการอื่นการดำเนินการทางกระบวนการยุติธรรมนั้นไม่อาจดำเนินการได้ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อรัฐมีอำนาจนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่ในความควบคุมของรัฐเพียงอย่างเดียวย่อมเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและเป็นการขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์อย่างชัดเจน กฎหมายจึงมีมาตรการที่ช่วยผ่อนคลายนการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งก็คือการปล่อยชั่วคราว

โดยการปล่อยชั่วคราวนี้ตามบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยได้บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 ถึง มาตรา 119 ทวิ การปล่อยชั่วคราวนี้ไม่ใช่เรื่องที่เราเห็นได้เองตามลำพังแต่เป็นเรื่องที่จะต้องยื่นคำร้องขอโดยผู้ต้องหาหรือจำเลย⁵ หรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องเป็นผู้ยื่นคำร้อง ซึ่งเมื่อยื่นคำร้องแล้วศาลจะต้องมีคำสั่งอย่างรวดเร็วและทุกคนพึงได้รับการปล่อยชั่วคราว⁶ แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์อื่น ๆ ด้วย

⁴ คณิต ฌ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 9, วิญญูชน 2561) 410.

⁵ เพิ่งอ้าง 445.

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107.

ในการพิจารณาหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น ความหนักเบาแห่งข้อหา พฤติการณ์แห่งคดี ความน่าเชื่อถือของผู้ร้องหรือหลักประกันได้เพียงใด เป็นต้น ทั้งนี้การปล่อยชั่วคราวศาลอาจกำหนดเงื่อนไข หรือสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ แต่การที่จะสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวจะต้องปรากฏว่ามีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย จะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน จะไปก่อกวนอันตรายประการอื่น ผู้ร้องขอหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ เป็นต้น⁷

ในการพิจารณาว่าจะมีการควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐหรือจะปล่อยชั่วคราวหรือไม่นั้น ตามหลักแล้วจะต้องพิจารณาถึงเหตุที่เป็นเหตุหลัก และเหตุที่เป็นเหตุรอง กล่าวคือ เหตุที่เป็นเหตุหลักที่ศาลควรพิจารณาก่อนคือ เหตุที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความเสี่ยงว่าจะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือไปก่อกวนอันตรายประการอื่นหรือไม่ หากไม่ปรากฏเหตุที่เป็นเหตุหลักแล้วก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในอำนาจรัฐ เพราะรัฐเพียงแต่ต้องการให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปรากฏในระหว่างพิจารณาคดีและไม่ทำให้สังคมได้รับความเดือดร้อน ในการนี้ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อกรณีใดมี “เหตุที่เป็นเหตุหลัก” แล้วการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐย่อมมีความจำเป็นเสมอ” ส่วนกรณีเหตุที่เป็นเหตุรองนั้น พิจารณาถึงความรุนแรงของความผิดพยานหลักฐาน พฤติการณ์ต่าง ๆ หลักประกัน เป็นต้น ซึ่งการพิจารณาถึงเหตุที่เป็นเหตุรองนั้นก็มิมีผลกระทบต่อ การควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐเช่นกัน กล่าวคือ หากมีเหตุที่เป็นเหตุหลักแล้วก็มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในอำนาจรัฐ แต่ในกรณีที่ไม่ใช่เหตุที่เป็นเหตุหลักแล้วจะต้องพิจารณาถึงเหตุที่เป็นเหตุรองว่ามีความรุนแรงมากเพียงใด พฤติการณ์เป็นอย่างไร แม้กระทั่งหลักประกัน แต่ในทางปฏิบัติศาลก็ได้แบ่งการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว ดังนั้นการปล่อยชั่วคราวศาลต้องพิจารณาเหตุที่เป็นเหตุหลักก่อน และพิจารณาเหตุที่เป็นเหตุรองในภายหลัง

2. สาเหตุการเรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว

ในการปล่อยชั่วคราวนั้นมีอยู่ 3 ประเภทคือ การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน และการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน ซึ่งปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 โดยที่ผู้ยื่นอาจเป็นผู้ต้องหา หรือจำเลย หรือผู้มิประโยชน์เกี่ยวข้องก็ได้ ซึ่งในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวว่าจะเรียกให้มีประกัน หรือไม่มีประกัน หรือมีทั้งประกันและหลักประกันนั้นเป็นดุลยพินิจของศาลในการพิจารณาว่าเห็นสมควรสิ่งอย่างใด ซึ่งจากการศึกษาผู้เขียนจะพิจารณาเกี่ยวกับสาเหตุของการเรียกหลักประกัน ออกเป็น 2 กรณีดังต่อไปนี้

2.1 การพิจารณาหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวผิดพลาดตามหลักการ กล่าวคือ ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้นศาลจะต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 และมาตรา 108/1 ซึ่งสามารถแยกออกได้เป็นเหตุที่เป็นเหตุหลักและเหตุที่เป็นเหตุรอง โดยเหตุที่เป็นเหตุหลักคือ มีความเสี่ยงที่จะหลบหนีหรือไม่ จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่ จะไปก่อกวนอันตรายประการอื่นหรือไม่ ส่วนเหตุที่เป็นเหตุรองเช่น ความหนักเบาของความผิด พฤติการณ์การกระทำผิด ความน่าเชื่อถือของผู้ร้องหรือหลักประกัน เป็นต้น ดังนั้นในการพิจารณาว่าจะปล่อยชั่วคราวหรือไม่ ต้องพิจารณาถึงเหตุที่เป็นเหตุหลักก่อน หากพบว่าไม่มีเหตุหลักแล้วศาลต้องมีคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราว แต่ในกรณีที่พิจารณาแล้วไม่มีเหตุที่เป็นเหตุหลักศาลจึงต้องพิจารณาถึงเหตุที่

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1.

เป็นเหตุรองในลำดับต่อมาเพื่อประกอบการออกคำสั่งปล่อยชั่วคราว ซึ่งในทางปฏิบัติการที่ศาลมีคำสั่งนั้นศาลมักไม่ได้กล่าวถึงเหตุที่เป็นเหตุหลัก⁸ แต่กลับพิจารณาถึงหลักประกันซึ่งเป็นเหตุรองในการพิจารณาการปล่อยชั่วคราว ดังนั้นเมื่อศาลพิจารณาว่าหลักประกันเป็นเครื่องมือที่จะประกันได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่หลบหนี ศาลจึงมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวโดยเรียกหลักประกันเป็นส่วนใหญ่

2.2 การเรียกหลักประกันนั้นกฎหมายได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 บัญญัติว่า

“ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้

การเรียกประกันหรือหลักประกันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองจะเรียกจนเกินควรแก่กรณีไม่ได้ และต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและมาตรการป้องกันต่าง ๆ ที่ได้ใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราวประกอบด้วย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี”

จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าต้องการที่จะปล่อยชั่วคราวโดยมีเพียงประกันเท่านั้น ไม่มีเจตนาในการเรียกหลักประกันเลย ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กรณีคือ

1. ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกิน 10 ปีขึ้นไป การจะปล่อยชั่วคราวได้นั้นกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าต้องมีการทำสัญญาประกัน และจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ได้

2. ในคดีอย่างอื่นกล่าวคือ คดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี จะปล่อยโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้เป็นดุลยพินิจของศาลโดยแท้ว่าจะเรียกให้มีประกันหรือหลักประกันหรือไม่ ซึ่งจะสังเกตได้ว่าทั้งสองกรณีข้างต้นกฎหมายได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าจะเรียกหลักประกันหรือไม่ก็ได้ แสดงให้เห็นถึงการให้อำนาจศาลเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการเรียกหลักประกันได้อย่างอิสระ ประกอบกับตามวรรคสามแห่งบทบัญญัติข้างต้นให้พิจารณาการเรียกหลักประกันตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาด้วย ซึ่งตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาในกรณีที่อัตราโทษจำคุกเกิน 10 ปีขึ้นไป ก็มีลักษณะเช่นเดียวกันคือ จะต้องมีการประกันและหลักประกันหรือไม่ก็ได้ ส่วนกรณีคดียุติอย่างอื่น หรือคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี ก็ให้ศาลใช้ดุลยพินิจปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่มีประกัน แต่หากมีการเรียกประกันก็ให้กำหนดวงเงินไม่เกิน 200,000 บาท จะเห็นได้ว่าทั้งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 และข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ก็ยังกำหนดให้ศาลใช้ดุลยพินิจได้อย่างอิสระ

โดยการใช้ดุลยพินิจของศาลนั้นแทนที่จะใช้ไปในทิศทางที่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายคือต้องการเพียงการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน แต่เหมือนว่าจะเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือศาลจะมีคำสั่งให้มีประกันและหลักประกันเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากในปัจจุบันแม้จะมีข้อบังคับ นโยบาย หรือแนวทางต่าง ๆ ออกมาแต่สิ่ง

⁸ ภัทรศักดิ์ วรรณแสง, ‘การใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราว’ (2539) 4 ดุลพพ 34, 35.

หนึ่งที่ยังคงอยู่คือแนวปฏิบัติที่ยังคงอยู่ในองค์กรของศาล กล่าวคือศาลยังคงให้ความสำคัญกับหลักประกันเป็นหลัก เพราะ ศาลยังมีความเชื่อว่าหลักประกันเป็นเครื่องประกันได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่หลบหนี แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะมักหลบหนีการดำเนินคดีได้มากกว่าคนที่ไม่มีฐานะ⁹ และศาลเกรงว่าหากมีการปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่เรียกหลักประกันแล้วในภายหลังผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีศาลอาจถูกร้องเรียนหรือถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนได้¹⁰ ทำให้การออกคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่เรียกหลักประกันเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก อีกทั้งเมื่อในองค์กรของศาลมีแนวปฏิบัติที่ยังคงเรียกหลักประกันอยู่การที่ศาลท่านใดปฏิบัติไม่เป็นไปตามแนวปฏิบัติทั่วไปอาจถูกจับตามองได้

ทั้งนี้เมื่อศาลมีแนวปฏิบัติที่ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและวางหลักประกันแล้ว จำนวนวงเงินประกันที่กำหนดนั้นยังคงอ้างอิงตามบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางการปล่อยชั่วคราว ซึ่งเป็นจำนวนวงเงินประกันที่ตายตัวโดยพิจารณาจากฐานความผิด มิได้พิจารณาจากสถานะหรือภูมิหลังของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามที่ควรจะเป็น ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีฐานะไม่สามารถหาหลักประกันมาวางได้แม้จะเป็นวงเงินจำนวนเงินไม่มาก แต่หากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความสามารถ หรือเป็นเงินเก็บก้อนสุดท้าย ก็คงไม่นำเงินมาวางเป็นหลักประกัน จึงเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐ

3 ปัญหาของการเรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว

เมื่อพิจารณาสาเหตุของการเรียกหลักประกันมาแล้วในข้างต้นจะพบว่าทั้งการพิจารณาเหตุของการปล่อยชั่วคราว และการที่มีบทบัญญัติกฎหมายให้อำนาจศาลอย่างอิสระในการเรียกหลักประกัน จึงส่งผลให้การเรียกหลักประกันขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาลอย่างอิสระ เมื่อศาลใช้ดุลยพินิจแล้วควรที่จะมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่กลับเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามที่ศาลมักใช้ดุลยพินิจให้มีประกันและหลักประกันเสียมากกว่าทำให้เกิดปัญหาต่อทั้งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยดังที่จะกล่าวต่อไป

3.1 ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำเกิดขึ้นมาอย่างยาวนานกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยจนมีวาทะกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมและยังคงใช้ได้ตลอดมา คือ “คุณมีไว้ซึ่งคนจน” ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า เมื่อบทบัญญัติกฎหมายมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการปล่อยชั่วคราวหรือไม่ปล่อยชั่วคราว ซึ่งการพิจารณาศาลควรต้องพิจารณาถึงความจำเป็นในการควบคุมตัวไว้ในอำนาจของรัฐโดยการพิจารณาถึงเหตุที่เป็นเหตุหลักเป็นอันดับแรก¹¹ ว่ามีความ

⁹ ภาวรณ ธนาเลิศสมบูรณ์ และ สมคิด พุทธศรี, ‘ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่ดูตาย – สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล’ (the101.world, 23 กันยายน 2562) <<https://www.the101.world/surasak-interview/#>> สืบค้นเมื่อ 27 เมษายน 2564.

¹⁰ เฟิงอ้าง.

¹¹ อลิช ดิษฐประณีต, ‘ดุลยพินิจการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องขังหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมไทย’ (เอกสารส่วนบุคคลของการอบรมหลักสูตร ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง(บ.ย.ส.) วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม 2552) 4.

เสี่ยงที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่อกวนอันตรายประการอื่นหรือไม่ แต่ศาลไม่ได้คำนึงถึงเหตุที่เป็นเหตุหลักมากเท่าที่ควรคำนึงถึงแต่เหตุที่เป็นเหตุรองซึ่งเป็นข้อพิจารณาในลำดับหลัง การออกคำสั่งปล่อยชั่วคราวจึงผิดไปจากหลักการ และกรณีของการเรียกหลักประกันบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 มีเจตนารมณ์เพียงแต่ให้มีประกันก็เพียงพอแล้ว แต่ศาลมีดุลยพินิจให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องมีประกันและหลักประกันด้วย ผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงต้องหาเงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ แม้กระทั่งหาบุคคลเพื่อมาเป็นหลักประกัน แต่หากผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นคนที่ไม่มีฐานะ ไม่มีกำลังมากเพียงพอที่จะนำหลักประกันมาวางต่อศาล ผู้ต้องหาหรือจำเลยคนนั้นก็ต้องถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐ ในทางตรงกันข้ามหากผู้ต้องหาหรือจำเลยมีทรัพย์สินมาวางเป็นประกันก็ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ ซึ่งทำให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำได้อย่างชัดเจน โดยผู้เขียนขอยกตัวอย่างกรณีของ กรณีของนายชิตพงษ์¹² ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ต้องสงสัยเป็นผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์จึงถูกควบคุมตัวและเรียกหลักประกัน 200,000 บาท ซึ่งในขณะนั้นนายชิตพงษ์ ผู้เป็นเสาหลักของครอบครัวและภรรยา กำลังตั้งครรถ์อยู่ จึงต้องขายทรัพย์สินของตนทั้งหมดและต้องกู้เงินเพื่อมาประกันตัวเพื่ออิสรภาพในการใช้ชีวิตและต่อสู้อคดีต่อไป ในภายหลังคดีก็ถูกยกฟ้องทั้งสองศาล ความเสียหายเหล่านี้เป็นสิ่งที่คนที่ไม่มีฐานะ ไม่มีความสามารถในการหาหลักประกันต้องแลกมาซึ่งอิสรภาพในการใช้ชีวิต การต่อสู้อคดี ทั้ง ๆ ที่บุคคลเหล่านี้ต้องอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของหลักกฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ อีกทั้งยังมีผู้ต้องหาหรือจำเลยอีกจำนวนหนึ่งที่ยังคงไม่ได้รับอิสรภาพเพียงเพราะไม่มีหลักประกัน เช่นกรณีของ นายจันทร์ แสงภาค ตกเป็นผู้ต้องในคดียาเสพติด และถูกควบคุมตัวในอำนาจของรัฐเป็นระยะเวลากว่า 9 เดือนเพียงเพราะไม่มีหลักประกันในการที่จะนำมาประกันตัว¹³

ยิ่งไปกว่านั้นในการกำหนดจำนวนเงินประกันศาลยังคงอ้างอิงตามบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลาง การปล่อยชั่วคราวที่มีการกำหนดวงเงินประกันตามความผิดที่ได้กำหนดไว้ เพื่อให้ศาลดำเนินการเรียกหลักประกันให้ เป็นไปในทิศทางเดียวกันและอย่างเท่าเทียมโดยมิได้พิจารณาถึงภูมิหลังของผู้ต้องหาหรือจำเลย¹⁴ ทำให้คนที่ไม่มีฐานะ หรือมีความสามารถในการหาหลักประกันกับคนที่ไม่มีฐานะ เมื่อได้กระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งศาลก็จะเรียกเงินประกันในจำนวนเท่ากัน ทำให้คนมีฐานะมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว แต่คนไม่มีฐานะก็ไม่สามารถหาหลักประกันมาวางได้ ทั้ง ๆ ที่โอกาสที่คนมีฐานะจะหลบหนีมีความเสี่ยงสูงกว่าคนไม่มีฐานะ¹⁵

¹² อีจัน ‘นำตาลูกผู้ชายไหล! ตกเป็น " แพะ " ข้อหาลักทรัพย์ ทำชีวิตพัง ’ (อีจัน, 4 พฤศจิกายน 256 <<https://www.ejan.co/news/5fa276f586210?fbclid=IwAR26H1nr6m6SdLSPdBER5Ftx3jM6bjcVXfdQJJD3O1Dfle6mJ8VaYBYWkFE>> สืบค้นเมื่อ 28 เมษายน 2564.

¹³ ข่าวช่อง 7 ‘หนุ่มใหญ่ร้องเป็นแพะในคดีค้ายาเสพติด ตำรวจจับติดคุกฟรี 9 เดือน’ (news.ch7, 14 สิงหาคม 2563) <<https://news.ch7.com/detail/431232>> สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2564.

¹⁴ ฉัตรชัย ดังคณานุกุลชัย, ‘การประกันตัวในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีการประกันภัยอิสรภาพ’ (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2549) 5.

¹⁵ ภาวรรณ ธนาเลิศสมบูรณ์ และ สมคิด พุทธศรี (เชิงอรรถ 9)

3.2 ประกันภัยอิสรภาพ

เมื่อในทางปฏิบัติศาลยังคงมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวโดยมีดุลยพินิจในการเรียกหลักประกันแล้ว ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีหลักประกันจึงอาจต้องอยู่ในการควบคุมของรัฐ จากเหตุดังกล่าวนี้จึงเกิดช่องว่างทางกฎหมายขึ้นทำให้นักธุรกิจเข้ามาประกอบธุรกิจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม โดยการจัดหาหลักประกันมาให้ ซึ่งจะเรียกว่า “นายประกันมืออาชีพ”¹⁶ หรือ “ประกันภัยอิสรภาพ” ซึ่งก็เป็นทางเลือกหนึ่งของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีความสามารถในการซื้อประกันภัยโดยมีทั้ง ประกันภัยอิสรภาพก่อนการกระทำความผิด และประกันภัยอิสรภาพหลังการกระทำความผิด โดยทางบริษัทประกันจะเรียกเบี้ยประกันในอัตราที่ต่ำเฉพาะในกรณีการซื้อประกันภัยอิสรภาพก่อนการกระทำความผิดเพราะความเสี่ยงที่บุคคลใดจะกระทำความผิดมีน้อย แต่หากพลาดไปกระทำความผิดก็สามารถนำใบรับรองซึ่งให้มาพร้อมกับกรมธรรม์ไปยื่นเป็นหลักประกันได้เลย โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะหรือพอมีทรัพย์สินก็สามารถซื้อประกันภัยสำหรับอิสรภาพและนำใบรับรองเพื่อยื่นไปพร้อมกับคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้อย่างง่าย หรือแม้กระทั่งไม่จำเป็นต้องซื้อประกันภัยก็สามารถนำเงินที่มียื่นขอเป็นหลักประกันเลยก็ได้ แต่ในทางตรงกันข้ามกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือบุคคลธรรมดาทั่วไปที่ไม่มีฐานะหรือไม่มีความสามารถในการหาเงินได้เพียงพอ ก็ไม่เพียงแต่ที่จะสามารถวางหลักประกันได้เงินที่จะซื้อประกันภัยอิสรภาพก็คงไม่มีเช่นเดียวกัน ธุรกิจประกันภัยเช่นนี้จึงเป็นการตอกย้ำความเหลื่อมล้ำทางด้านฐานะอีกประการหนึ่ง และไม่สามารถขจัดปัญหาได้

3.3 นักโทษสันเรือนจำ

หนึ่งในปัญหาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สำคัญในปัจจุบันคือ ปัญหานักโทษสันเรือนจำ ซึ่งจากสถิติของกรมราชทัณฑ์ในวันที่ 1 เมษายน 2564 มีผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งหมด 307,910 คน แม้ว่าผู้ต้องขังทั้งหมดจะมีอัตราส่วนของผู้ต้องขังคดีอาชญากรรม จำนวนกว่า 250,000 คนซึ่งคิดเป็นอัตราส่วนกว่า 80% ของจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมด ซึ่งเป็นจำนวนที่มากกว่าจำนวนที่สามารถรองรับประมาณ 150,000 คน¹⁷ แต่สิ่งที่เป็นประเด็นปัญหาอีกประการที่เป็นปัญหาคือ ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี เป็นผู้ต้องขังที่การพิจารณาคดียังไม่ถึงที่สุดซึ่งเป็นผู้ต้องขังที่กฎหมายยังให้ความคุ้มครองว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าคดีจะถึงที่สุด จากสถิติมีผู้ต้องขังระหว่างในวันที่ 1 เมษายน 2564 มีผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นจำนวน 58,842 คน รวมแล้วกว่า 19% โดยผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีนี้ มีผู้ต้องขังระหว่างสอบสวน จำนวน 20,252 คน ผู้ต้องขังระหว่างไต่สวน-พิจารณาคดีจำนวน 8,203 คน ผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ จำนวน 30,387 คน ซึ่งจากจำนวนที่ได้กล่าวข้างต้นนี้เป็นจำนวนกว่า 19% ของผู้ต้องขังจากกรมราชทัณฑ์ทั้งหมด เป็นจำนวนที่มากสำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ และบางคนอาจไม่มีความจำเป็นต้องถูกควบคุมตัวไว้เลยก็ได้ และยิ่งไปกว่านั้นบางรายเพียงแค่นี้ไม่มีหลักประกันหรือไม่ทราบว่ามี

¹⁶ คณิต ณ นคร (เชิงอรรถ 4) 438.

¹⁷ กองบรรณาธิการ The101.world “ปฏิรูประบบยุติธรรม เปลี่ยนสังคมไทย” – ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (the101.world, 24 ธันวาคม 2563) <<https://www.the101.world/justice-system-reform-prinyathaewanarumi-tkul-interview/>> สืบค้นเมื่อ 27 เมษายน 2564.

สิทธิได้รับการประกันตัวในการขอลปล่อยชั่วคราวจึงไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว¹⁸ จึงอาจเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยเหล่านั้นได้

4.แนวทางแก้ปัญหา

แม้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจะยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวโดยเรียกหลักประกันตลอดมา แต่ศาลยุติธรรมก็ได้มองเห็นปัญหาดังกล่าวและดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากข้อบังคับ แนวทาง นโยบายต่าง ๆ ที่ประธานศาลฎีกาได้ออกมาเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้มากขึ้น พยายามลดความเหลื่อมล้ำให้ได้มากที่สุด ซึ่งจากการรวบรวมสถิติของผู้เขียนจะเห็นว่าจากสถิติของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีจากกรมราชทัณฑ์ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาพบว่า ตั้งแต่ปี 2554 จนถึงปี 2564 มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีน้อยลงเรื่อย ๆ จากเดิมปี 2554 มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นร้อยละ 26.72 ปี 2555 มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นร้อยละ 25.076 ปี 2556 มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นร้อยละ 26.382 ปี 2557 มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นร้อยละ 23.567 ปี 2558 มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นร้อยละ 21.325 ปี 2559 มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นร้อยละ 18.430 ปี 2560 มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นร้อยละ 20.392 ปี 2561 มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นร้อยละ 18.996 ปี 2562 มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นร้อยละ 17.197 ปี 2563 มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นร้อยละ 15.667 จนถึงในปัจจุบัน 2564 มีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นร้อยละ 16.501 ซึ่งจะเห็นได้ว่าจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีลดจำนวนลงจริง ประกอบกับข้อมูลการปล่อยชั่วคราวจากสำนักแผนงานและงบประมาณ ประจำปี 2560 จนถึง 2563 มีสถิติการปล่อยชั่วคราวคือ ปี 2560 มีจำนวนคำร้อง 227,687 คำร้อง มีคำสั่งปล่อยชั่วคราว 212,653 คำร้อง มีคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราว 15,034 คำร้อง ปี 2561 มีจำนวนคำร้อง 235,404 คำร้อง มีคำสั่งปล่อยชั่วคราว 214,444 คำร้อง มีคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราว 20,960 คำร้อง ปี 2562 มีจำนวนคำร้อง 217,903 คำร้อง มีคำสั่งปล่อยชั่วคราว 200,713 คำร้อง มีคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราว 17,190 คำร้อง ปี 2563 มีจำนวนคำร้อง 237,875 คำร้อง มีคำสั่งปล่อยชั่วคราว 217,094 คำร้อง มีคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราว 20,781 คำร้อง จากสถิติทำให้เห็นถึงจำนวนผู้ที่ศาลมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวในแต่ละปีซึ่งมีจำนวนมากกว่าร้อยละ 90 จากจำนวนคำร้องทั้งหมด จากสถิติทั้งสองทำให้เห็นถึงความพยายามในการแก้ปัญหาเรื่องของการปล่อยชั่วคราวซึ่งเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามจากสถิติสำนักงานแผนงานและงบประมาณก็ไม่ได้แสดงถึงการปล่อยชั่วคราวนั้นมีการเรียกหลักประกันหรือไม่ และจากสถิติการรับคดีอาญาปรากฏว่าในปี 2562 คดีอาญาชั้นสู่ศาลกว่า 500,000- 600,000 คดี แต่กลับมีจำนวนผู้ยื่นคำร้องเพียง 217,903 คำร้อง แสดงว่ายังมีผู้ต้องหาหรือจำเลยอีกจำนวนหนึ่งไม่ได้ยื่นคำร้องขอ

¹⁸ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) ‘ศาลยุติธรรมไทยปรับบทบาทเชิงรุก ส่งผู้พิพากษาเข้าเรือนจำ “ตั้งคนไม่มีเงินประกันจากคุก”’ (กระทรวงยุติธรรม, 19 พฤษภาคม 2563) <<https://www.moj.go.th/view/44067>> สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2564.

ปล่อยชั่วคราว¹⁹ ทำให้ในจำนวนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีอาจมีผู้ต้องหาหรือจำเลยส่วนหนึ่งที่ไม่มีหลักประกันมาเพื่อมาวางต่อศาล และอาจมีผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีบางคนไม่ทราบว่าตนมีสิทธิขอประกันตัวได้ ในกรณีนี้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสำนักงานศาลยุติธรรมก็ได้เห็นปัญหาและได้มีแนวทางแก้ไขต่าง ๆ ซึ่งจะกล่าวดังต่อไปนี้

4.1 แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมาย ข้อบังคับประธานศาลฎีกา และแนวทาง

ในเรื่องของการออกคำสั่งปล่อยชั่วคราว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 นั้นได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 มาตรา 27 ได้แก้ไขเพิ่มเติมในกรณีของการสั่งปล่อยชั่วคราวต้องทำอย่างรวดเร็วจากเดิม “เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลรีบสั่งโดยอาศัยหลักเกณฑ์ในกฎหมายต่อไป” แก้ไขเป็น “เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลรีบสั่งอย่างรวดเร็วและผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว..” จะเห็นได้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมนี้ให้ “ผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว” มีความประสงค์ที่ให้การปล่อยชั่วคราวสอดคล้องกับหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยบริสุทธิ์ที่เป็นบทบัญญัติอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และต้องการให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่พึงจะได้รับการปล่อยชั่วคราวแต่การที่จะปล่อยชั่วคราวหรือไม่ก็ต้องพิจารณาหลักเกณฑ์อื่น ๆ ต่อไป

ในเรื่องของการเรียกให้มีหลักประกัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 110 มีการแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยการขยายอัตราโทษจำคุกให้สูงขึ้น จากเดิม 1 ปี 3 ปี 5 ปี 10 ปีตามลำดับ โดยผู้เขียนจะขอพิจารณาเฉพาะการแก้ไขในครั้งล่าสุด

การแก้ไขเพิ่มเติมในครั้งล่าสุดเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 34) พ.ศ. 2562 จากเดิมกฎหมายกำหนดให้ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกห้าปีขึ้นไปต้องมีประกันและจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ได้ ถูมองว่าอาจเป็นภาวะแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการที่จะต้องหาหลักประกันเพื่อการปล่อยชั่วคราว จึงมีการแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวโดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวมากขึ้น และเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ผู้ต้องหามากขึ้น²⁰ โดยในวรรคหนึ่งมีการแก้ไขจากเดิม “ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกินห้าปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้” แก้ไขเป็น “ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว ต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้” ซึ่งส่งผลให้ความในวรรคสองซึ่งมิได้ถูกแก้ไขคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ หากเป็นไปตามกฎหมายเดิมก่อนแก้ไขผู้ต้องหาหรือจำเลยที่กระทำความผิดที่มีอัตราโทษ

¹⁹ เฟิ่งอ้าง.

²⁰ สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, เอกสารประกอบการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ... (หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว)(คณะรัฐมนตรีและนายมหรรณพ เดชวิทักษ์ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ กับคณะเป็นผู้เสนอ) 2561 2<https://library2.parliament.go.th/giventake/content_nla2557/d113060-02.pdf> สืบค้นเมื่อ 26 เมษายน 2564.

จำคุกเกินกว่า 5 ปี ต้องมีประกันและจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ได้ แต่ภายหลังจากแก้แล้วผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปีย่อมได้รับความคุ้มครองจากการแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว

อนึ่งนอกจากการพิจารณาเรียกหลักประกันตามวรรคหนึ่งและวรรคสองแล้ว กฎหมายยังกำหนดให้การเรียกประกันและหลักประกันเป็นไปตามบทบัญญัติในวรรคสามด้วย โดยบัญญัติไว้ว่า

“การเรียกประกันและหลักประกันตามวรรคหนึ่งและวรรคสองจะเรียกเกินควรแก่กรณีได้ และต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและมาตรการป้องกันต่าง ๆ ที่ได้ใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราวประกอบด้วย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือข้อบังคับประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี”

ดังนั้นในการพิจารณาถึงการเรียกประกันหรือหลักประกัน จึงต้องไปพิจารณาถึง ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ด้วย ซึ่งปรากฏว่าเดิมในการกำหนดวงเงินประกันถูกบัญญัติไว้ใน ข้อ 5 และเมื่อ พ.ศ.2562 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ฉบับที่ 2 ใน ข้อ 5.3 และ ข้อ 5.4 ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมจากเดิมคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปีเป็นสิบปี และคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีเป็นสิบปีขึ้นไป การแก้ไขเพิ่มเติมนี้เพียงแต่ให้มีความสอดคล้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 เท่านั้น ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

“...5.3 คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปี ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีประกัน หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกันให้กำหนดวงเงินไม่เกิน 200,000 บาท เว้นแต่มีเหตุสมควรที่จะสั่งเป็นอย่างอื่น ก็ให้ระบุเหตุนั้นไว้โดยชัดแจ้ง ”

5.4 คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปีขึ้นไป การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ต้องมีประกันและจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ได้ แต่วงเงินประกันต้องไม่สูงเกินควรแก่กรณี...”

จะเห็นได้ว่าทั้งบทบัญญัติมาตรา 110 และข้อบังคับประธานศาลฎีกาฯ ในการพิจารณาการปล่อยชั่วคราวว่ามีหลักประกันหรือไม่ยังเป็นเรื่องของดุลพินิจของศาลอยู่เช่นเดิมมิได้มีการแตกต่างกันแต่อย่างใด ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.คณิต ญ นคร ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 110 วรรคหนึ่ง ครั้งหลังนี้เพียงแค่เปลี่ยนโทษจำคุกจากคำว่า “ห้าปีขึ้นไป” เป็นคำว่า “สิบปีขึ้นไป” เท่านั้น กรณีจึงไม่มีมติใหม่แต่ประการใด เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่ฟุ่มเฟือยและสิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินโดยสิ้นเชิง”²¹ เพียงแต่มีการกำหนดวงเงินประกันในกรณีคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี ให้กำหนดวงเงินไม่เกิน 200,000 บาทเท่านั้น

นอกจากข้อบังคับของประธานศาลฎีกาแล้ว ประธานศาลฎีกาได้ออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับเรื่องของการปล่อยชั่วคราว โดยออกเป็นคำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการขยายโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2562 โดยกำหนดให้การปล่อยชั่วคราวนั้นไม่จำเป็นต้องเสนอหลักประกันมาพร้อม

²¹ คณิต ญ นคร, *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา : หลักกฎหมายพื้นฐานและการเข้าใจ* (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2562) 117.

กับคำร้องแต่จะเสนอก็ได้²² ศาลพึงปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกันแต่ไม่ต้องมีหลักประกันให้มากขึ้น ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²³ และในเวลาต่อมาเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและประชาชนในวงกว้าง ประธานศาลฎีกาจึงได้คำนึงถึงผลกระทบต่อเศรษฐกิจดังกล่าวจึงได้มี คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวทางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยใน สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พ.ศ. 2563 โดยมีข้อแนะนำว่า ในคดีความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียว หรือมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี การพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวศาลอาจอนุญาตโดยไม่มีประกัน แต่หากมีเหตุจำเป็นศาลพึงอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันได้²⁴ และ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปี ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ทุกประเภทคดี แต่ต้องมีประกันโดยไม่มี จำเป็นต้องมีหลักประกัน²⁵

จะเห็นได้ว่าศาลมีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาการปล่อยชั่วคราวมากขึ้น ในช่วงหลังไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยได้ออกคำแนะนำมาเพื่อให้ศาลแต่ละพื้นที่ได้ปฏิบัติตามเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่อย่างไรก็ดีจะเห็นได้ว่า ข้อบังคับประธานศาลฎีกา คำแนะนำ หรือแนวทางเรื่องเกี่ยวกับคำสั่งปล่อยชั่วคราวจะมีหลักประกันหรือไม่นั้นไม่ได้ ขึ้นอยู่กับตัวบทบัญญัติ แต่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาลเป็นผู้ออกคำสั่งว่าจะมีหลักประกันหรือไม่

4.2 อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลในการปล่อยชั่วคราว (Electronic Monitoring)

เนื่องจากการแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2558 ในส่วนของการปล่อยชั่วคราวเพื่อการแก้ปัญหาความยากจนไม่มีเงินประกันตัวทำให้นักยากจนถูกควบคุมตัวทุกรณี และเสียโอกาสการได้รับการปล่อยชั่วคราว จึงมีการแก้ไขมาตรา 108 วรรคสาม ให้การปล่อยชั่วคราวหากผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวได้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่จะเกิดขึ้น ซึ่งการแก้ไขนี้เพื่อเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยสำนักงานศาลยุติธรรมจึงให้จัดให้มีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของบุคคลในการปล่อยชั่วคราว (Electronic

²² คำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการขยายโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2562 ข้อ 1.

²³ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการขยายโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2562 ข้อ 2.

²⁴ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวทางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยใน สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พ.ศ. 2563 ข้อ 1.

²⁵ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวทางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยใน สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พ.ศ. 2563 ข้อ 2.

Monitoring)²⁶ ในการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในกรณีที่มีความยินยอมให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์²⁷ แบ่งออกเป็น 2 กรณี

1. คดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี ศาลอาจปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีประกันและหลักประกันด้วย แต่หากมีความเสี่ยงว่าจะหลบหนี ยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน หรือก่อภัยอันตรายประการอื่น ศาลจะให้ทำสัญญาประกันและใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ได้ หรืออาจทำสัญญาประกันและวางหลักประกัน โดยอาจลดหลักประกันลงไม่เกินร้อยละ 1 ใน 5 หรือ 20% ของเกณฑ์ประกัน หรือมีคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราว ทั้งนี้การปล่อยชั่วคราวเป็นดุลยพินิจของศาลที่พิจารณาว่าจะปล่อยชั่วคราวหรือไม่

2. คดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปีขึ้นไป จะต้องมีการทำสัญญาประกัน และจะเรียกให้มีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ หากมีการทำสัญญาประกันและวางหลักประกันแล้วก็ไม่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ แต่หากเป็นกรณีที่ไม่มีหลักประกันอาจใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และลดหลักประกันลงไม่เกินร้อยละ 1 ใน 5 หรือ 20 % ของเกณฑ์ประกัน แต่หากมีความเสี่ยงว่าจะหลบหนี ยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน หรือก่อภัยอันตรายประการอื่น ศาลอาจมีคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวก็ได้

จะเห็นได้ว่าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ก็เป็นเพียงวิธีการทางเลือกเพิ่มเติมมาเพื่อช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลยเท่านั้น มิได้ขจัดปัญหาที่ต้นเหตุอย่างแท้จริงประกอบกับเงื่อนไขในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์นั้น ก็ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนยังคงเป็นดุลยพินิจของศาลเช่นเดิม และผู้เขียนมีข้อสังเกตว่าหากปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความเสี่ยงว่าจะหลบหนี ยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน หรือก่อภัยอันตรายประการอื่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1 ต้องมีคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราว และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์นำมาใช้เพื่อป้องกันเหตุดังกล่าว แต่ตามคู่มือการปฏิบัติงานในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์กลับระบุว่า หากมีเหตุดังกล่าวให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยทำสัญญาประกันและให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งขัดกับหลักการในมาตรา 108/1 อย่างเห็นได้ชัด

4.3 กองทุนยุติธรรม

ในกรณีที่บุคคลใดไม่มีเงินหรือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทางรัฐบาลโดยกระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดตั้งกองทุนยุติธรรมเข้ามาช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางด้านอาญา โดยนำเงินจากกองทุนไปจ่ายในกิจการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ซึ่งสามารถนำเงินจากกองทุนไปใช้จ่ายได้ในกิจการเพื่อช่วยเหลือประชาชน การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือประชาชน ช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน เป็นต้น²⁸

โดยการนำเงินไปช่วยเหลือการปล่อยชั่วคราวนี้ทางคณะกองทุนยุติธรรมได้ออกระเบียบไว้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยเรียกว่า ระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

²⁶ สำนักงานศาลยุติธรรม, คู่มือการปฏิบัติงาน ตาม พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 30) พ.ศ.2558 การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับตรวจสอบ หรือจำกัดการเดินทางของบุคคลในการปล่อยชั่วคราว (Electronic Monitoring) 2560 1 <<https://emc.coj.go.th/th/content/page/index/id/25145>> สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2564.

²⁷ เฟิ่งอ่าง 10.

²⁸ พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 มาตรา 9.

พ.ศ. 2559 โดยในการปล่อยชั่วคราวนี้ ผู้ขออาจยื่นคำขอได้เองหรือบุคคลอื่นก็สามารถขอแทนได้ ทั้งนี้ในการพิจารณาจะต้องมีการพิจารณาความช่วยเหลือโดยที่คณะอนุกรรมการต้องพิจารณาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีพฤติการณ์หลบหนี ไม่ไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุภัยอันตรายประการอื่น²⁹ ทั้งนี้ยังต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ³⁰ ประกอบด้วย ยกตัวอย่างเช่น ลักษณะการกระทำความผิดนั้นไม่ขัดต่อความสงบหรือศีลธรรมอันดี มีพฤติการณ์น่าเชื่อว่ามีได้กระทำความผิด ประวัติของผู้กระทำความผิด ฐานะของผู้ขอความช่วยเหลือ เป็นต้น ซึ่งในการพิจารณาฐานะของผู้ขอความช่วยเหลือต้องคำนึงถึง รายได้ หรือความสามารถของผู้ขอความช่วยเหลือ ภาระค่าใช้จ่าย ภาระหนี้สินด้วย³¹ เมื่อการพิจารณาเสร็จสิ้นแล้วต้องแจ้งผลการพิจารณาภายใน 7 วัน นับแต่ที่ประธานคณะอนุกรรมการหรือคณะอนุกรรมการพิจารณาเสร็จสิ้น³² หลังจากนั้นเมื่อมีการอนุมัติค่าใช้จ่ายสำหรับการช่วยเหลือแล้ว ผู้ขอรับการช่วยเหลือต้องมาทำสัญญาการได้รับความช่วยเหลือภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับการแจ้งผล³³ จึงจะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุน

ในการปล่อยชั่วคราวโดยขอความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมนี้จะต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยมีคำสั่งศาลแล้วแต่ไม่มีหลักประกันมาวางต่อศาล ซึ่งจะเห็นได้ว่าในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวได้แล้วนั้นศาลต้องพิจารณาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาแล้วว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีพฤติการณ์หลบหนี ไม่ไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุภัยอันตรายประการอื่น จึงมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวได้ การที่พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรมนำมาเป็นข้อพิจารณาอีกจึงเป็นการบัญญัติและพิจารณากฎหมายที่ซ้ำซ้อนและไม่เป็นประโยชน์ อีกทั้งในการพิจารณาคำขอต้องใช้ระยะเวลาหนึ่งทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้รับการประกันตัวในทันที

4.4 คำร้องใบเตียว

จากเดิมแนวปฏิบัติของศาลในการยื่นคำร้องการปล่อยชั่วคราวนั้นจะต้องมีการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวพร้อมกับหลักประกันควบคู่กันไป³⁴ ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งยังไม่ทราบว่าตนมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีหลักประกันไม่สามารถยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้ จึงต้องพึ่งการซื้อ

²⁹ ระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2559 ข้อ 10 .

³⁰ พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 มาตรา 11.

³¹ พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 มาตรา 13.

³² ระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2559 ข้อ 18.

³³ ระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2559 ข้อ 21.

³⁴ เฉลิมเดช หนูรุ่ง ‘การใช้ดุลยพินิจของผู้พิพากษาในการปล่อยชั่วคราว ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี’ (สารนิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2548) 3.

ประกันภัยเสรีภาพหรือไปแสวงหาหลักประกันโดยเร็วเพื่อยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ศาลยุติธรรมจึงทราบปัญหาดังกล่าวและจัดให้มีการแก้ไขโดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวไปเสียโดยไม่ต้องยื่นหลักประกันด้วย ประกอบกับคำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการขยายโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2562 ในข้อ 1 ได้กำหนดให้การปล่อยชั่วคราวนั้นไม่จำเป็นต้องเสนอหลักประกันมาพร้อมกับคำร้องแต่ละเสนอก็ได้ โดยศาลยุติธรรมได้จัดโครงการมาตรการเชิงรุกที่เรือนจำจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลจังหวัดกาญจนบุรี เป็นศาลนาร่อง³⁵ โดยจัดให้ผู้ต้องขังในเรือนจำเขียนคำร้องไปเสีย เพื่อบริการพิจารณาการปล่อยผู้ต้องขังโดยใช้รูปแบบของการประเมินความเสี่ยง

ในเวลาต่อมาจึงได้นำคำร้องไปเสียมาใช้ในศาล โดยมีขั้นตอนในการยื่นคำร้องไปเสียคือ ผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องเสนอหลักประกัน(คำร้องไปเสีย) เจ้าหน้าที่จะทำการเสนอต่อศาลและพิจารณา เมื่อศาลพิจารณาแล้วจะมีคำสั่ง 3 อย่างคือ 1.ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันและหลักประกันก็ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานตนและแจ้งวันนัด 2.ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันแต่ไม่มีหลักประกันก็จัดให้ทำสัญญาประกันและแจ้งวันนัด 3.ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันก็ต้องทำสัญญาประกันและวางหลักประกันแต่หากไม่มีหลักประกันศาลอาจมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวไปพลางก่อนและให้นำหลักประกันมาวางในภายหลังจากนั้นจึงแจ้งวันนัด ส่วนในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวก็ดำเนินการขังผู้ต้องหาหรือจำเลย ในการนี้การอนุญาตปล่อยชั่วคราวทุกกรณี ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ได้เช่น ติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือเงื่อนไขการเดินทาง เป็นต้น

โครงการคำร้องไปเสียถือได้ว่าเป็นโครงการเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมากในเรื่องของการยื่นหลักประกันพร้อมกับคำร้องขอปล่อยชั่วคราวเพราะ หากเป็นตามแนวปฏิบัติเดิมผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องมีหลักประกันยื่นไปพร้อมกับคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยไม่ทราบว่า จะได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือไม่ ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยื่นคำร้องขอหลักประกันมาซึ่งหากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีหลักประกันก็ต้องไปกู้ยืม หรือใช้บริการประกันภัยเสรีภาพซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการซื้อเบี้ยประกัน แต่เมื่อมีคำร้องไปเสียผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ไม่ต้องยื่นหลักประกันในการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตามหากพิจารณาตามแบบฟอร์มคำร้องไปเสียจะเห็นได้ว่าในคำร้องจะมีข้อความในทำนองว่า “หากศาลมีการปล่อยชั่วคราวจะเสนอหลักประกันในภายหลัง คือ..” ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าข้อพิจารณาดังกล่าวนี้อาจมีผลต่อการพิจารณาการปล่อยชั่วคราวได้หากได้ระบุหลักประกันที่จะเสนอในภายหลัง แต่โดยรวมแล้วคำร้องไปเสียเป็นเพียงวิธีการหนึ่งในการให้ความสะดวกแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการยื่นคำร้องเท่านั้น ไม่ได้มีผลต่อการใช้ดุลยพินิจของศาลแต่อย่างใด

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้วทางศาลยุติธรรมยังมีการแก้ไขปัญหาอีกหลากหลายประเด็นเพื่ออำนวยความสะดวกและเพื่อยกระดับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่นการที่ศาลเปิดให้บริการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ การที่สามารถยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

³⁵ คมชัดลึก ‘นาร่อง 10 ศาลต้นแบบ ประกันตัวผู้ยากไร้ด้วยคำร้องไปเสีย’ (คมชัดลึก, 2 กุมภาพันธ์ 2563 <<https://www.komchadluek.net/news/regional/414308>> สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2564.

ออนไลน์ หรือการวางหลักประกันผ่านช่องทางธนาคาร หรืออินเทอร์เน็ตแบงก์กิ้ง³⁶ เป็นต้น ก็ถือว่าเป็นการส่งสัญญาณไปในทิศทางที่ดีขึ้นในการยกระดับความคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ทั้งนี้ก็ยังมียุทธศาสตร์บางประการตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น

4.5 แนวทางแก้ไข

เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีการแก้ไขบทบัญญัติเพิ่มเติม ในมาตรา 110 ซึ่งเป็นการยกระดับเพดานอัตราโทษจำคุกให้สูงขึ้น เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพผู้ต้องหาหรือจำเลยให้มากยิ่งขึ้นเพราะต้องการไม่ให้เป็นภาระแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีที่เล็กน้อยและไม่มีความรุนแรง ซึ่งหากพิจารณาในคดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อยจะเห็นได้ว่าคดีที่เล็กน้อยอาจหมายถึงความถึงคดีความผิดที่เป็นลหุโทษ และกรณีของคดีที่อยู่อำนาจของศาลแขวง คือ คดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี โดยในคดีลหุโทษนี้เป็นความผิดเล็กน้อยและไม่มีความจำเป็นในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งปรากฏให้เห็นชัดเจนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสอง ให้คดีลหุโทษนั้นควบคุมตัวได้เท่าเวลาที่จะถามค่าให้การและพอจะรู้ว่าใคร อยู่ที่ไหนเท่านั้น เห็นได้ว่ารัฐไม่ต้องการที่จะควบคุมตัวเลยโดยในทางปฏิบัติเพียงแค่เจ้าหน้าที่ตำรวจเปรียบเทียบก็สามารถปล่อยตัวไปได้ ดังนั้นเมื่อวัตถุประสงค์การแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 110 มุ่งคุ้มครองคดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อยไม่ให้เป็นภาระแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่ศาลยังคงใช้ดุลยพินิจเช่นเดิมก็ไม่เป็นการแก้ไขปัญหามาตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ประกอบกับในปัจจุบันโลกมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ววิธีการและลักษณะการก่ออาชญากรรมก็มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นย่อมส่งผลให้มีการแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายให้อัตราโทษรุนแรงยิ่งขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำความผิด ส่งผลให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมต้องได้รับความคุ้มครองเพิ่มขึ้น ทั้งนี้บทบัญญัติมาตรา 110 มีการยกระดับขยายเพดานอัตราโทษหลายครั้งตามที่ได้กล่าวมา แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 87 วรรคสองนั้น ยังคงคุ้มครองแต่เพียงคดีลหุโทษเท่านั้น หากมีการแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 87 วรรคสอง โดยขยายเพดานอัตราโทษจำคุกให้สูงขึ้นย่อมส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีเล็กน้อยและไม่รุนแรงได้รับความคุ้มครองมากยิ่งขึ้น ซึ่งจากเดิมจำกัดเพียงคดีความผิดลหุโทษ ให้แก้ไขอัตราโทษเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี และข้อความในส่วนอื่นยังคงเดิม แต่เพื่อเป็นความปลอดภัยของสังคมในการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ หรือป้องกันการหลบหนี หรือการไปยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน หรือการก่อภัยอันตรายประการอื่น กล่าวคือปรากฏเหตุตามมาตรา 108/1 (1)-(3) ให้เป็นข้อยกเว้นที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในอำนาจรัฐเท่าที่จำเป็น และหากไม่มีเหตุดังกล่าวศาลอาจพิจารณาเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวได้ ย่อมเป็นการคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีเล็กน้อยอย่างแท้จริง และเป็นการแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายเพื่อให้ศาลนำไปพิจารณาในการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งเพื่อเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยของสังคมด้วย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การปล่อยชั่วคราวเป็นหนึ่งในมาตรการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการที่รัฐจะเอาตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าไปอยู่ในความควบคุมของรัฐ จึงถือได้ว่าการปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการผ่อนคลายนแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐ ซึ่งการพิจารณาว่าสมควรได้รับคำสั่งปล่อยชั่วคราวหรือไม่นั้นศาล

³⁶ ประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม เรื่อง การขอปล่อยชั่วคราวทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อ 23.

ต้องพิจารณาถึงเหตุที่เป็นเหตุหลัก คือผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความเสี่ยงในการหลบหนี ยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน หรือจะไปก่อกวนอันตรายอื่นหรือไม่ เมื่อไม่มีเหตุที่เป็นเหตุหลักแล้วก็สมควรที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องพิจารณาถึงเหตุที่เป็นเหตุรอง เช่น ความร้ายแรงของความผิด ความน่าเชื่อถือของหลักประกัน พกติดการณ์แห่งคดี เป็นต้น ดังนั้นการที่จะปล่อยชั่วคราวหรือไม่ต้องพิจารณาถึงความจำเป็นตามเหตุที่เป็นเหตุหลักเป็นอันดับแรก และเหตุที่เป็นเหตุรองในลำดับต่อมา แต่ในทางปฏิบัติศาลมักพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของหลักประกันประกอบเป็นอันดับต้น ๆ ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีหลักประกัน ต้องถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐโดยไม่มีเหตุจำเป็น

ซึ่งสาเหตุของการที่ศาลยังคงเรียกหลักประกันอยู่คือ ในทางปฏิบัติศาลยังคงยึดติดอยู่กับหลักประกันในคดี เพราะเกรงว่าหากปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีคดี ทั้งแนวทางปฏิบัติของศาลตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาก็ยังคงเป็นเช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง แม้ว่าจะมีการแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 โดยการเพิ่มเพดานอัตราโทษจำคุกแล้วก็ตาม และมีข้อบังคับประธานศาลฎีกา คำแนะนำ หรือแนวทาง บทบัญญัติดังกล่าวก็ยังคงให้ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการเรียกหลักประกันหรือไม่ก็ได้ ทำให้การแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้มากเท่าที่ควร

เมื่อศาลยังคงยึดติดกับหลักประกันโดยการมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันจึงเกิดปัญหาตามมาหลายประการเช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมทั้งผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีหลักประกันการขอปล่อยชั่วคราวปัญหานักธุรกิจเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมกล่าวคือมีประกันภัยอิสระภาพหรือนายประกันมืออาชีพ เข้ามาขายประกันให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีหลักประกันเพียงพอ ปัญหาผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีมากเกินไปจนทำให้เกิดปัญหาเรือนจำแออัดหรือนักโทษล้นเรือนจำ เป็นต้น

เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาทางสำนักงานศาลยุติธรรมก็พยายามแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยการแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 110 มีการออกข้อบังคับประธานศาลฎีกา แนวทางต่าง ๆ เพื่อให้ศาลในแต่ละจังหวัดปฏิบัติตามแนวทางที่ได้ออกมา มีการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย มีการดำเนินการโครงการต่าง ๆ เช่นยกระดับการคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือมาตรการปล่อยชั่วคราวโดยคำร้องใบเดียว และมีการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่นการเปิดศาลให้สามารถยื่นคำร้องปล่อยชั่วคราวในวันหยุด หรือการยื่นคำร้องทางออนไลน์ ก็ถือได้ว่าทางสำนักงานศาลยุติธรรมพยายามแก้ไขปัญหาเรื่อยมา แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาตามที่ได้กล่าวมานั้นก็มีทั้งข้อดีและปัญหาอยู่บางประการ

ผู้เขียนจึงขอเสนออีกแนวทางให้มีการแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายเพื่อให้ศาลมีอำนาจในการใช้บทบัญญัติกฎหมายในเรื่องของการปล่อยชั่วคราวได้อย่างมากขึ้น โดยแก้ไขตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสอง ว่า “ในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี จะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามค่าให้การ และจะรู้ตัวว่าเป็นใคร และที่อยู่ของเขาอยู่ที่ไหนเท่านั้น ทั้งนี้เจ้าพนักงานหรือศาลอาจกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวได้ เว้นแต่จะมีเหตุตาม มาตรา 108/1 (1)-(3)”

บรรณานุกรม

หนังสือ

คณิต ณ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*, (พิมพ์ครั้งที่ 9, วิญญูชน 2561).

-- *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา : หลักกฎหมายพื้นฐานและการเข้าใจ*, (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2562).

บทความ

ธัญญาบุษ ตันติกุล, ‘อิสรภาพราคาแพงสำหรับคนจน : การปล่อยชั่วคราวสภาพปัญหาและหนทางแก้ไข (ตอนที่ ๑)’ (2557) 3 ตุลาคม 151.

-- ‘อิสรภาพราคาแพงสำหรับคนจน : การปล่อยชั่วคราวสภาพปัญหาและหนทางแก้ไข (ตอนที่ ๒)’ (2557) 3 ตุลาคม 168.

ภัทรศักดิ์ วรรณแสง, ‘การใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราว’ (2539) 4 ตุลาคม 34.

วิทยานิพนธ์ การค้นคว้าอิสระ และรายงานส่วนบุคคล

ฉัตรชัย ตั้งคณานุกุลชัย, ‘การประกันตัวในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีการประกันภัยอิสรภาพ’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2549).

เฉลิมเดช หนูรุ่ง ‘การใช้ดุลยพินิจของผู้พิพากษาในการปล่อยชั่วคราว ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี’ (สารนิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2548).

อุลธิช ดิษฐประณีต, ‘ดุลยพินิจการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องขังหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมไทย’ (เอกสารส่วนบุคคล ของการอบรมหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม 2552).

รายงาน คู่มือ หรือเอกสารที่ออกโดยหน่วยงานต่าง ๆ

สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, เอกสารประกอบการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ... (หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว)(คณะรัฐมนตรี และนายมหรรณพ เดชวิทักษ์ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ กับคณะเป็นผู้เสนอ) 2561 <https://library2.parliament.go.th/giventake/content_nla2557/d113060-02.pdf> สืบค้นเมื่อ 26 เมษายน 2564.

สำนักงานศาลยุติธรรม, คู่มือการปฏิบัติงาน ตาม พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 30) พ.ศ.2558 การใช้อุปกรณอิเล็กทรอนิกส์สำหรับตรวจสอบหรือจำกัด

การเดินทางของบุคคลในการปล่อยชั่วคราว (Electronic Monitoring) 2560

<https://emc.coj.go.th/th/content/page/index/id/25145>> สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2564.

อื่น ๆ

กองบรรณาธิการ The101.world “ปฏิรูประบบยุติธรรม เปลี่ยนสังคมไทย” – ปริญญา เทวานฤมิตรกุล’ (24 ธันวาคม 2563) <<https://www.the101.world/justice-system-reform-prinya-thaewanarumitkul-interview/>> สืบค้นเมื่อ 27 เมษายน 2564.

ข่าวช่อง 7 ‘หนุ่มใหญ่ร้องเป็นแพะในคดีค้ายาเสพติด ตำรวจจับติดคุกฟรี 9 เดือน’ (news.ch7, 14 สิงหาคม 2563)

<<https://news.ch7.com/detail/431232> > สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2564.

คมชัดลึก ‘นำร่อง 10 ศาลต้นแบบ ประกันตัวผู้ยากไร้ด้วยค้ำร้องใบเดียว’ (คมชัดลึก, 2 กุมภาพันธ์ 2563<<https://www.komchadluek.net/news/regional/414308>> สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2564.

ภาววรรณ ธนาเลิศสมบูรณ์ และ สมคิด พุทธศรี, ‘ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่ดูตาย – ศ.ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล’ the101.world (23 กันยายน 2562) <<https://www.the101.world/surasak-interview/#>> สืบค้นเมื่อ 27 เมษายน 2564.

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) ‘ศาลยุติธรรมไทยปรับบทบาทเชิงรุก ส่งผู้พิพากษาเข้าเรือนจำ

“ตั้งคนไม่มีเงินประกันจากคุก” (กระทรวงยุติธรรม, 19 พฤษภาคม 2563)

<<https://www.moj.go.th/view/44067> > สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2564.

อีจัน ‘นำตาลูกผู้ชายไหล! ตกเป็น "แพะ" ข้อหาหลักทรัพย์ ทำชีวิตพัง’ (อีจัน, 4 พฤศจิกายน 256

<<https://www.ejan.co/news/5fa276f586210?fbclid=IwAR26H1nr6m6SdLSPdBER5Ftx3jM6bjcVXfdQJ>

D3O1Dfle6mJ8VaYBYWkFE> สืบค้นเมื่อ 28 เมษายน 2564